

Maria Korybut-Marciniak

Europa a Rosja: konflikty – współpraca – opinie

Echa Przeszłości 5, 512-516

2004

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Maria Korybut-Marciniak

Instytut Historii i Stosunków Międzynarodowych
UWM w Olsztynie

EUROPA A ROSJA. KONFLIKTY – WSPÓŁPRACA – OPINIE

W dniach 4-5 maja 2004 r. miała miejsce II konferencja naukowa *Europa a Rosja. Konflikty-współpraca-opinie*. Pierwsza, z której materiały opublikowane zostały w 2003 roku¹, odbyła się w listopadzie 2001.

Podobnie jak poprzednio miejscem konferencji był malowniczo położony hotel „Mazuria” nad jeziorem Czos w Mrągowie. Organizatorem tej konferencji była Elbląska Uczelnia Humanistyczno-Ekonomiczna oraz Mrągowskie Koło Polskiego Towarzystwa Historycznego. W roli współorganizatora i kierownika naukowego konferencji wystąpił prof. dr hab. Jan Sobczak (dyrektor Instytutu Historii i Stosunków Międzynarodowych na Uniwersytecie Warmińsko-Mazurskim w latach 2001 – 2002, obecnie profesor Wyższej Szkoły Humanistycznej w Pułtusku i Elbląskiej Uczelni Humanistyczno-Ekonomicznej) a wspierał go dr Jan Gancewski, (pracownik Instytutu Historii i Stosunków Międzynarodowych UWM oraz przewodniczący Mrągowskiego Koła PTH). Funkcję sekretarza sprawował mgr Tomasz Gajownik z UWM. Tegoroczna konferencja miała charakter interdyscyplinarny, referaty na niej wygłoszone dotyczyły nie tylko problematyki historii Rosji i historycznych relacji pomiędzy Rosją a Europą, ale także kwestii religijnych i kulturalnych.

Na dwa dni konferencji zaplanowano 32 referaty i komunikaty w dwóch sekcjach. W ostatniej chwili jej program uległ znacznym zmianom z uwagi na niemożność przybycia aż siedmiu referentów. Nie udało się dotrzeć profesorom: Sławomirowi Kalembce, Andrzejowi Serczykowi, Markowi Kamińskiemu, Anrzejowi Walickiemu oraz Jerzemu Borejszy. Nie dotarł również dr hab. Janusz Dobieszewski.

Uroczystego otwarcia konferencji dokonał JM. Rektor Elbląskiej Uczelni Humanistyczno-Ekonomicznej w Elblągu prof. dr Zdzisław Dubiella. Słowo wstępne wygłosił prof. Jan Sobczak, który za główny cel obrad uznał naukową analizę wybranych obszarów historycznych relacji pomiędzy Europą a Rosją.

¹ Europa a Rosja. Opinie, konflikty, współpraca. Studia pod red. Z. Anculewicza, J. Sobczaka, Olsztyn 2003.

Wrazili też nadzieje zorganizowania trzeciej konferencji z tej serii. Przemowy powitalne wygłosili: dr hab. Aleksy Kuzniecowa z Państwowego Uniwersytetu Kaliningradzkiego, dr hab. Norbert Kasperek, prof. UWM, prodziekan ds. naukowych Wydziału humanistycznego UWM, prof. dr hab. Walenty Piłat, dyrektor Instytutu Słowiańszczyzny Wschodniej Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, a także dr Andrzej Korytko jako prezes olsztyńskiego oddziału Polskiego Towarzystwa Historycznego.

Przedpołudniowej części obrad plenarnych przewodniczył prof. dr hab. Józef Borzyszkowski – prorektor EUH-E. Jako pierwszy wystąpił z referatem prof. dr hab. Andrzej Skrzypek z Uniwersytetu Warszawskiego, który poruszył problem możliwości rozwoju demokracji typu anglosaskiego we współczesnej Rosji. Dokonał on porównania współczesnej demokracji Stanów Zjednoczonych i Rosji dowodząc, że pewne rozwiązania prawno-ustrojowe rosyjskie są bardziej demokratyczne od amerykańskich (wybory prezydenckie, wielopartyjność) a mimo to brak tradycji parlamentarnych, brak w historii Rosji etapu rewolucji burżuazyjnej, okrojona władza ustawodawcza parlamentu rosyjskiego uniemożliwia funkcjonowanie tam modelu demokracji zachodnioeuropejskiej.

Następnie prof. dr hab. Jurij Kostiaszow z Uniwersytetu Kaliningradzkiego omówił kwestię Prus Wschodnich w kontekście stosunków Niemiec i ZSRR.

Po przerwie obrady rozpoczęła sekcja druga – „ZSSR i Rosja współczesna a demokratyczna Europa”. Pierwszym referentem był doc. dr hab. Michał Zacharias (Instytut Historii PAN, Akademia Pedagogiczna w Bydgoszczy), który w swoim referacie dokonał charakterystyki stosunków sowiecko-jugosłowiańskich w latach 1948 – 1956. Przedstawił on poglądy Josifa Tito, przywódcy Związku Komunistów Jugosłowiańskich, na możliwości rozwoju socjalizmu w Europie.

Kolejnym prelegentem był profesor Miron Kusak z Uniwersytetu Gdańskiego. Jego wystąpienie dotyczyło geopolitycznych uwarunkowań polityki Rosji w Europie. W wystąpieniu została ponownie poruszona sprawa systemu demokratycznego w Rosji, który napotyka na liczne bariery; tradycje centralistyczne i oligarchiczną strukturę ekonomiczną. USA, będące wzorem dla Rosji, jako wysoko rozwinięty podmiot polityczny, lansują politykę stabilizacji. Kierunek polityki Rosji nie jest wyrazisty. Umacnia ona swoją pozycję na terenie byłego ZSRR i „uczy się” demokracji, jednocześnie zdając sobie sprawę z jej zagrożeń.

Po przerwie przewodniczącym obrad popołudniowych sekcji pierwszej został prof. dr hab. Leszek Jaśkiewicz (Uniwersytet Warszawski). Pierwszy referat wygłosił profesor Walenty Piłat. Poddał on analizie najnowsze dzieła

dramaturgów rosyjskich, nakreślając obraz nowego Rosjanina. Przybliżył uczestnikom konferencji sylwetki współczesnych rosyjskich dramaturgów i bohaterów przez nich kreowanych, którzy w różny sposób przeżywają transformację ustrojową, a ich postawy – od bezkrytycznego zachłśnięcia się „zachodem” poprzez zagubienie w nowych realiach, po ludzi dotkniętych sowietyzmem, tęskniących do dawnego ustroju lecz dostrzegających już jego złe strony, są odzwierciedleniem postaw dzisiejszych Rosjan.

Następnie wystąpił prof. dr hab. Gennadij Krietinin z Uniwersytetu Kaliningradzkiego, omawiając sprawę kształtowania się stosunków narodowościowych w Obwodzie Kaliningradzkim w latach 1945 – 2002. Przedstawił on kwestię zmian polityki rosyjskiej wobec mniejszości narodowych i ich konsekwencje ilościowe.

Kolejny referent dr hab. Selim Chazbijewicz (prof. UWM) przedstawił problem emigracji politycznej rosyjskich muzułmanów w Europie i Polsce w latach 1914 – 1921.

Po nim głos zabrał prof. dr hab. Edward Mierzwa z filii Akademii Świętokrzyskiej w Piotrkowie Trybunalskim. Treścią jego wystąpienia były tendencje rozwojowe historiografii europejskiej w XVI-XVIII wieku i ich wpływ na historiografię rosyjską. Dokonując przeglądu pisarstwa historycznego i politycznego w Rosji, autor wskazywał elementy zaczerpnięte z historiografii europejskiej oraz te, które są specyficzne dla historiografii rosyjskiej i wynikają z różnic cywilizacyjnych, kulturowych i światopoglądowych Rosji.

Ostatnim referentem pierwszego dnia konferencji był dr hab. Anrzej Topij (profesor UWM), który w sposób syntetyczny przedstawił obraz kształtowania się stosunków Cesarstwa Rosyjskiego ze Stolicą Apostolską za pontyfikatu Piusa IX i Leona XIII. Pierwszy dzień konferencji zamknęła krótka dyskusja.

Dzień kolejny (05.05.2004) rozpoczął się prelekcją dr Jana Gancewskiego, dotyczącą historii i współczesności Mrągowa. Obradowano w dwóch sekcjach. Przewodniczącym sekcji pierwszej został prof. dr hab. Edward Mierzwa, który jako pierwszemu udzielił głosu prof. dr hab. Leszkowi Jaśkiewiczowi z Uniwersytetu Warszawskiego. Tematem jego wystąpienia była analiza stosunku generał-gubernatorów warszawskich Josifa Hurki i Aleksandra Imeretyńskiego do polskiej arystokracji. W swoim wystąpieniu próbował odpowiedzieć na pytanie, czy „era Imeretyńskiego” była odchyleniem od restrykcyjnego systemu Hurki, czy też jego kontynuacją?

Doc. dr Aleksiej Kuzniecowa z Kaliningradu przedstawił rozwój prawodawstwa wyborczego do Dumy Państwowej w Rosji w latach 1905 – 1916, dokonując równocześnie zestawienia z ordynacjami wyborczymi do parlamentów europejskich.

Następnie głos zabrał dr hab. Norbert Kasperek, prof. UWM, który swoje wystąpienie poświęcił problemowi stosunku Polaków do Rosji po upadku powstania listopadowego. Zdaniem prelegenta mieszkańcy Królestwa Polskiego przyjęli postawę wyczekującą, lecz z pewnością nie spodziewali się aż tak strasznej zemsty ze strony cara Mikołaja I.

Dr Roman Jurkowski, pracownik Instytutu Historii i Stosunków Międzynarodowych UWM, zabrał głos w kwestii frakcji autonomistów w rosyjskiej I i II Dumie Państwowej, zestawiając ich działalność z taktyką mniejszości narodowych w ciałach ustawodawczych ówczesnej Europy.

Następnie dr Janusz Budziński (Akademia Świętokrzyska w Kielcach filia w Piotrkowie Trybunalskim) omówił stosunek konserwatystów i liberałów do kwestii sojuszu francusko-rosyjskiego w latach 1907 – 1914, oraz jego rolę w opinii publicznej.

Jako ostatni w obradach sekcji pierwszej zabrał głos mgr Roman Płoński (Białystok), który w duchu antropologii historycznej dokonał porównania XIX-wiecznego rytu koronacyjnego w Rosji, Europie i na świecie. Wskazał na fenomen koronacji rosyjskich carów, polegający na kontynuacji bycia nośnikiem idei Cesarstwa Wschodniorzymskiego.

Obradom sekcji drugiej, drugiego dnia konferencji przewodniczył prof. dr hab. Gienadij Krietynin. Pierwszym prelegentem był dr hab. Zbigniew Anculewicz. W swoim referacie przedstawił obraz rosyjskiej polityki zagranicznej po ataku na WTC w Nowym Jorku w opinii redaktorów i współpracowników dziennika „Rzeczpospolita”. Z uwagi na ograniczenia czasowe przedstawił tylko zarys polityki rosyjskiej, odsyłając w kwestii szczegółów do materiałów pokonferencyjnych.

Następnie dr Dariusz Radziwiłłowicz (UWM) wygłosił referat „Oddziały wojskowe polskie i wojska interwencyjne państw Ententy we Wschodniej Rosji i na Syberii w latach 1918 – 1921”, którego współautorem był dr Wiesław Bolesław Łach (UWM). Profesor Krietynin przyznał, że temat podjęty w referacie nie jest w Rosji bliżej znany.

Dr Paweł Olszewski (Akademia Świętokrzyska filia w Piotrkowie Trybunalskim) przedstawił komunikat „Republiki zakaukaskie a Rosją bolszewicka i Armia Ochotnicza w latach 1918 – 1921”. Również z komunikatem wystąpił mgr Paweł Michalik (Elk). Wystąpienie dotyczyło postawy państw Ententy wobec Rządu Południa Rosji w 1920 roku i było niejako kontynuacją wcześniejszej prelekcji dr Radziwiłłowicza.

Profesor Piotr Wieczorkiewicz, który niespodziewanie uświetnił swoim przybyciem drugi dzień konferencji (jego wystąpienie planowane było na dzień poprzedni), zabrał głos w kwestii postawy Józefa Stalina wobec niemieckiego zagrożenia w latach 1939 – 1946.

Po przerwie przewodnictwo w obradach objął kierownik naukowy tej konferencji, profesor Jan Sobczak. Dr Witold Gieszczyński wystąpił z referatem „Gwałty i grabieże sowieckie w Okręgu Mazurskim w latach 1945 – 1946”. Ostatnim referentem tegorocznej sesji „Europa a Rosja” był mgr Tomasz Gajownik, który przedstawił zarys problematyki współpracy wywiadu litewskiego, słowackiego i niemieckiego w odniesieniu do państwa polskiego w latach dwudziestych XX wieku.

Na zakończenie profesor Jan Sobczak podziękował wszystkim prelegentom i słuchaczom za udział w konferencji i wyraził nadzieję zorganizowania kolejnych sesji naukowych z cyklu „Rosja a Europa”. Podkreślił, że wszystkie referaty zostaną wydane drukiem, staraniem EUH-E.

Anna Kołodziejczyk

Instytut Historii i Stosunków Międzynarodowych
UWM w Olsztynie

KOŁOKWIA HABILITACYJNE I OBRONY DOKTORSKIE W ROKU AKADEMICKIM 2002/2003 ORAZ 2003/2004 W DYSCYPLINIE HISTORIA

W roku akademickim 2002/2003 Komisja Rady Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Warmińsko-Mazuskiego w Olsztynie – do spraw Przewodów Doktorskich w dyscyplinie historia, przeprowadziła pięć obron rozpraw doktorskich.

Pierwsza obrona w tym roku – mgr. Jerzego Czołgoszewskiego odbyła się 6 lutego 2003 r. Temat pracy: *Więziennictwo okresu stalinowskiego na Warmii i Mazurach w latach 1945 – 1956*. Promotorem pracy był prof. dr hab. Stanisław Achremczyk z UWM w Olsztynie, natomiast recenzentami – prof. dr hab. Andrzej Paczkowski (INP w Warszawie) oraz dr hab. Bohdan Łukaszewicz (UWM w Olsztynie).

Kolejna obrona doktorska, tym razem mgr. Ariusza Małka z Archiwum Państwowego w Białymstoku, miała miejsce 12 lutego 2003 r. Temat pracy brzmiał: *Kamera Wojny i Domen Departamentu Białostockiego Nowych Prus Wschodnich 1796 – 1807 – monografia zespołu archiwalnego*. Jej promotorem był prof. zw. dr hab. Bohdan Ryszewski z UWM w Olsztynie. Rozprawę